

PERSONALITATEA DELINCVENTĂ

THE DELINQUENT PERSONALITY

Comisar șef drd. Cornelia FARCAȘ*

Societatea consideră minorii și tinerii indivizi cu personalitate în dezvoltare și drepturi specifice vârstei pe care o au. Această manieră de a-i considera permite formarea lor ca personalități integre capabile să perceapă în viitor principiile societății democratice și ale respectării drepturilor și libertăților cetățenești. Din cauza imaturității și a vârstei pe care o au, nu sunt întotdeauna capabili să distingă răul de bine și, din acest motiv, uneori sunt influențați și determinați de persoane majore să săvârșescă acte antisociale, devenind ulterior delincvenți. Atragerea minorilor sau a tinerilor într-un grup organizat poate conduce, ulterior, la săvârșirea unor infracțiuni grave și foarte grave, precum infracțiunile cu caracter terorist.

The society considers the minor and young as individuals with their personality in development and age-specific rights. This manner of considering them enables their development of honest personalities, in the future being able to perceive the principles of the democratic society and of respecting the citizen rights and freedoms. Due to their immaturity and their age, they are not always able to separate good from evil and, therefore, sometimes they are influenced and determined by adult persons to commit antisocial acts, subsequently becoming delinquents. The involvement of minors or youngsters into an organized group may subsequently lead to serious and severe crimes, such as terrorist offenses.

Cuvinte-cheie: minor; delincvent; personalitate; infracțiune; comportament.

Keywords: minor; delinquent; personality; crime; behavior.

Din perspectivă psihologică, delincvența apare ca o necesitate de întregire a abordării normativelor juridice și a dimensiunii sociale a delictului, cu implicarea profundă a individualității, a individului delincvent și nondelincvent.

Teoria condiționării infracționale se potrivește mult mai bine cu realitatea. De dragul conciziei, H.J. Eysenck și M. Eysenck s-au arătat excesiv de dogmatici în definirea acestei teorii, de aceea au îndrumat cititorii spre prezentarea ei în volumul *Crime and Personality (Infracțiune și personalitate)*. Moralitatea conduitei nu este rezultatul unor decizii raționale, se poate spune că toate considerentele de natură rațională o influențează în foarte mică măsură. De fapt, foarte puțini dintre infractori sunt prinși și pedepsiți, se știe bine acest lucru. Dacă cineva și-ar organiza viața în mod pur rațional, ar putea să se hotărască să-și aleagă o carieră de infractor, din moment ce astfel ar avea șanse de îmbogățire mai mari decât cele oferite de un trai onest. Așadar, adevărata întrebare ar fi: De ce există atât de puțini

oameni care să comită infracțiuni, având în vedere că ele sunt atât de rentabile, că recompensa lor este imediată și că posibilitatea pedepsirii rămâne atât de vagă și de îndepărtată?¹ Motivul² se află în noțiunea de „conștiință”, concepută nu ca mecanism implantat în om de către Creatorul său, ci, mai curând, ca reacție condiționată dobândită în urma unui îndelungat antrenament de tip „pavlovian”. Să ne gândim la ce se întâmplă când copilul crește. Bineînțeles, face obrăznicii, are manifestări de egoism, antisociale și de lipsă de onestitate. Ori de câte ori se comportă în acest mod, părinții îl pedepsesc – la fel, profesorii, cei mai mari decât el și oricine se mai întâmplă să se aplece prin preajmă. Indiferent care este pedeapsa – trasul de urechi, punerea la colț, suprimarea mesei de seară – ea e dureroasă și neplăcută. Și iată înlănțuirea faptelor: întâi, *stimulul condiționat* – sunetul clopotului din experimentul pavlovian, în acest caz, intenția copilului de a comite un act antisocial și comiterea efectivă a actului antisocial respectiv; apoi, apariția *stimulului necondiționat* – coresponzând administrării hranei, în experimentul lui Pavlov, aici, pedeapsa primită de la părinți, profesori sau

*Penitenciar Târgu Mureș
e-mail: cornelia85lex@yahoo.com

alte persoane; în fine, *reacția necondiționată* – care corespunde salivării câinelui, este, la copilul din exemplul nostru, durerea, anxietatea și frica provocate de pedeapsă. Conform principiilor lui Pavlov, stimulul condiționat este asociat, după un număr de repetări ale situației-tip, cu reacția necondiționată, astfel că, în scurt timp, intenția de a comite sau comiterea efectivă a unui act antisocial va fi pusă în legătură cu anxietatea caracteristică administrării pedepsei. Această anxietate, cuplată cu intenția comiterii unui gest antisocial, este ceea ce, de obicei, numim „conștiință”, și cenzura ei are, într-adevăr, eficacitate, întrucât ea îi oprește pe cei mai mulți oameni de la a se deda la activități antisociale, chiar dacă acestea s-ar putea dovedi foarte avantajoase, iar riscul de a fi prinși ar fi mic.

Factorii de risc în comiterea infracțiunilor pot fi datorati unor cauze biologice, cum ar fi o dereglare a sistemului limbic, considerată a fi sursa senzațiilor de plăcere și de durere, și care controlează în parte și funcții vitale, ca: ritmul cardiac, respirația și somnul și este posibil să modereze exprimarea violenței și a emoțiilor, precum furia și frica. Alte posibile explicații biologice ale acestui factor ar putea veni de la corelarea făcută în cercetare dintre nivelele anormale ale anumitor neurotransmițători și comportamentul antisocial: nivelul scăzut al serotoninei a fost legat de comportamente antisociale impulsive, abuz de substanțe, impulsuri și acte suicidare, nivelul ridicat al dopaminei a fost asociat cu violență, agresivitate și abuz de substanțe, iar un nivel ridicat al noradrenalinei a fost de asemenea corelat cu un comportament agresiv. Consider, însă, că acest factor poate fi influențat și de disfuncțiile familiale precum: rezolvarea problemelor, comunicarea, rolurile, implicarea afectivă, reactivitatea afectivă și autoreglarea, disfuncții ce determină un grad mai mare de trei ori al agresivității fizice la băieți, dar și nivelul de stres la care este supus copilul în urma unor evenimente de viață negative legate de familie, școală și semenii, nivel care este crescut, în special la cei care nu beneficiază de sprijin parental. S.G. Tibbetts, în lucrarea *The Development of Persistent Criminality*, raportează identificarea următoarelor interacțiuni semnificative în etiologia infracționalității cu debut timpuriu:

a) greutate scăzută la naștere și mediul social dezavantajat;

b) adversitate în mediul familial și un nivel scăzut al inteligenței verbale;

c) sexul individului și greutatea scăzută la naștere;

d) statutul socio-economic și greutatea scăzută la naștere;

e) instabilitatea mediului familial și anomalii fizice minore;

f) complicații obstretice și adversitate în mediul familial;

g) hiperactivitate și tovarăși devianți.

Studierea efectelor indirecte ar putea ajuta la decelarea acelor factori „supremi” ce duc la apariția anumitor factori de risc (psihopatie, impulsivitate, deficite în empatie etc.), predictorii puternici ai persistenței infracționale. J. Savage, în lucrarea *The Development of Persistent Criminality*, afirmă că următorii factori ar putea avea o importanță semnificativă în determinarea comportamentului infracțional persistent:

a) problemele legate de atașament pot avea efecte puternice, indirecte asupra comportamentelor antisociale;

b) efectele abuzului în copilărie asupra delincvenței sunt directe, prin socializarea violentă, însă este foarte probabil ca aceasta să aibă anumite efecte indirecte, precum întâzieri în procesele de dezvoltare asociate cu reglarea emoțiilor, abilitățile cognitive, procesarea informațiilor sociale etc.

Câțiva autori care au raportat unele efecte indirecte sunt:

Feldman și S.S. Weiberger, în lucrarea *Child Development*, concluzionează că funcționarea familiei influențează abilitatea de autocontrol a băieților, care apoi, la rândul ei, afectează delincvența.

Patterson G.R., în lucrarea *Development and Psychopathology*, sugerează faptul că hiperactivitatea duce la probleme disciplinare care, în timp, se pot dezvolta în comportamente antisociale.

Blomberg în lucrarea *Development of Persistent Criminality* a identificat faptul că realizările școlare din timpul detenției cresc probabilitatea continuării școlii după liberare, factor asociat cu o probabilitate crescută de angajare și cu încetarea activității delincvente. Factori de risc pentru minorii care săvârșesc infracțiuni sunt:

• problemele psihice în copilărie;

• hiperactivitatea, dificultățile de concentrare și neliniștea;

• autoagresiunea deliberată, ideea suicidară, suicidul/parasuicidul;

- antecedentele violente;
- familie de proveniență de tip dezorganizată;
- abuzul fizic în familia de proveniență;
- nivelul ridicat de activare comportamentală și slabă inhibiție comportamentală;
- deficiențele intelectuale/cognitive observabile;
- inițierea timpurie a comportamentului delinvent sau violent (sub 14 ani);
- implicarea în alte forme de comportament antisocial;
- credințele și atitudinile favorabile comportamentului deviant sau violent;
- comportamentul delinvent sau antisocial al părinților/tutorilor;
- divorțul părinților în timpul conviețuirii cu aceștia;
- separarea părinte-copil;
- eșecul școlar;
- joasele aspirații școlare;
- nivelul scăzut al integrării în mediul școlar;
- abandonul școlar sau absentismul;
- școala cu elevi cu o rată crescută de delinvență;
- rejecția socială;
- apartenența la un grup infracțional;
- legăturile cu persoanele delincvente (vecini sau cunoscuți);
- agresivitatea fizică de nivel crescut;
- perioada totală executată a pedepselor privative de libertate/măsurilor educative;
- credința că cei apropiați sunt absenți atunci când persoana în cauză are nevoie de ei, că nu vor putea oferi susținerea emoțională și protecția dorită, deoarece la rândul lor sunt instabili emoțional, sau că vor abandona persoana în cauză pentru altcineva, sau printr-un deces iminent;
- nivelul ridicat al sentimentului lipsei propriei valori, a propriei răutăți, de a nu fi dorit și a fi inferior sau incapabil în ceea ce privește aspectele importante ale vieții, dar și a percepției lipsei de iubire din partea celorlalți;
- vulnerabilitatea la rău și boala-frica exagerată la diverse boli, problemele emoționale grave sau catastrofele externe și la situațiile negative iminente care ar putea avea loc oricând și care nu pot fi împiedicate;
- relația de apropiere și implicarea emoțională exagerată cu una dintre persoanele apropiate, relație care împiedică dezvoltarea propriei identități și a relaționării sociale;

- autocontrol/autodisciplină insuficientă – dificultatea de a se controla, de a fi disciplinat în realizarea scopurilor;
- acceptarea excesivă a controlului celorlalți, în general, pentru a evita furia și abandonul acestora sau alte represalii din partea lor, fapt realizat prin subjugarea nevoilor și subjugarea emoțiilor (în special, a furiei);
- exagerarea aspectelor negative ale vieții și, concomitent, minimalizarea evenimentelor pozitive;
- tendința de a fi furios, intolerant, punitiv și nerăbdător cu acei oameni care nu satisfac așteptările sau standardele individului, convingerea că ceilalți ar trebui aspru criticați pentru greșelile lor, greșeli care sunt uitate cu greutate;
- prezența ideilor iraționale, a comportamentelor ghidate de pulsuni și a dificultăților de a face față situațiilor stresante în diverse momente ale vieții;
- stilul parental supraprotectiv dezadaptativ al tatălui;
- stilul parental rejectiv dezadaptativ al tatălui³.

Considerând crima ca făcând parte integrală din însuși organismul criminalului, reprezentanți din diferite școli au abordat fenomenul infracțional sub diferite aspecte, elaborând mai multe teorii.

Teoria constituției predispozant delinvențiale se datorează medicului psihiatru Ernst Kretschmer, care, în lucrarea sa, publicată în anul 1921, *Structura corpului și caracterul*, a pretins că există o corelație directă între structura corpului uman și trăsăturile sale fizice. Astfel, oamenii se încadrează în patru tipuri constituționale distincte: tipul picnomorf, tipul astenic, tipul athletic și tipul displastic. Ulterior, teoria a fost preluată și dezvoltată în SUA, de către Ernest A. Hooton și V.H. Sheldon, care i-au adăugat și tipul endomorf, mezomorf și ectomorf. Tot în SUA, soții Geneck au stabilit că există o legătură între particularitățile psihice ale minorilor și înclinațiile lor către un anumit tip de comportament criminal, caz în care condițiile de viață sociale determină fenomenul criminologic.

Criminologul Benigno di Tullio (*Principes de criminologie clinique*, Paris, 1967), în teoria constituției delinvențiale, consideră că infracțiunea provine de la o predispoziție delinvențială, ce include atât elemente de tip ereditar, cât și dobândite, de cele mai multe ori în copilărie. Această teorie afirmă că în cazul infractorilor trebuie recunoscută

existența unei anumite constituții delincvenționale, cu o specificitate criminogenă clară, ce predispune indivizii la crimă⁴.

O altă teorie importantă pentru explicarea formării personalității minorului delincvent este cea a inadapării biologice descrisă de către criminologul suedez Olof Kinberg în *Probleme fundamentale ale criminologiei*, apărută în anul 1935. Pentru Kinberg⁵, structura biopsihică a fiecărui individ îi determină acestuia modul în care reacționează la stimulii mediului ambiant. Cu alte cuvinte, cunoașterea structurii personalității este de importanță capitală (în accepțiunea sa) pentru explicarea comportamentului delincvent. Pentru Kinberg, personalitatea unui individ este formată din trei elemente componente: nucleul constituțional, variantele patologice eventuale și funcția morală.

Nucleul constituțional desemnează ansamblul reacțiilor individului la stimulii externi, Kinberg distingând patru factori fundamentali ai constituției psihice (preluați din lucrarea *Personalitatea* a psihologului suedez H. Sobring), și anume: capacitatea (nivelul maxim pe care îl poate atinge inteligența unui individ); validitatea (cantitatea de energie cerebrală de care dispune individul); soliditatea (gradul de unitate funcțională a activității subiectului); caracterul acestor factori sau radicali constituționali este desemnat de prefixele super- sau sub-, după cum se află într-o cantitate excedentară sau deficitară. Astfel, un minor care s-a dezvoltat cu o personalitate caracterizată prin cei patru factori: subcapabil, supervalid, superstabil și subsolid se va adapta mai puțin la stimulii externi și va deveni mai ușor delincvent decât un altul, al cărui nucleu constituțional este structurat diferit.

Variantele patologice sunt accidentale spre deosebire de radicalii constituționali și sunt formate din boli mintale, eventuale tulburări grave ale inteligenței sau dezechilibre psihice puternice. Aceste stări patologice pot determina o deficiență a funcției morale care constituie, în mod natural, un factor de rezistență a minorului față de delincvență.

Funcția morală reprezintă capacitatea individului minor de a evalua normele morale și promptitudinea cu care reacționează la stimulii exteriori. Conceptul de constituție biopsihologică, imaginat de către Kinberg, a fost deseori invocat de etiologia delincvenței juvenile, întrucât, în

esență, el reprezintă dispozițiile ereditare normale care se găsesc în fiecare individ, dar și factorii care acționează asupra individului în timpul dezvoltării sale fetale și postfetale.

Într-unul dintre studiile sale, Kinberg a ținut să sublinieze⁶, în mod deosebit, că ar fi o gravă eroare de a crede că indivizii care comit sporadic sau frecvent acte antisociale sau criminale ar fi, în mod necesar, diferiți de cei care nu le comit, despărțindu-se astfel net de antropologia criminală.

Poate cea mai amplă și cea mai cunoscută teorie despre rolul personalității în etiologia delincvenței (inclusiv a delincvenței juvenile) este teoria personalității criminale, concepută de Jean Pinatel⁷.

În esență, această teorie pleacă de la ipoteza că aptitudinea de a trece la act, care caracterizează delincventul în raport cu nondelincventul, exprimă o structură de personalitate care nu poate fi asimilată cu un anumit tip de personalitate. Pinatel nu susține faptul că, în mod neapărat, ar exista o diferență de natură între delincvent și nondelincvent, dar că în mod cert există între ei o diferență de grad. Această diferență de grad ar consta în faptul că personalitatea delincventului spre deosebire de nondelincvent ar fi dominată de anumite trăsături care ar determina comportamentul criminal. Această diferență graduală dată de anumite trăsături alcătuiesc „nucleul central al personalității criminale”. Potrivit lui Pinatel „nucleul central al personalității criminale” este alcătuit din patru componente: egocentrismul sau tendința de a raporta totul la sine însuși; labilitatea sau instabilitatea comportamentului; agresivitatea este acea componentă care elimină „barierele” în calea actelor umane; indiferența afectivă este acea componentă reprezentată prin absența emoțiilor. Pinatel explică că aceste componente le poate încadra în două grupe: în prima grupă ar intra agresivitatea, care joacă rolul determinant în trecerea la act, fiind vorba, deci, despre o componentă activă. Celelalte trei – egocentrismul, labilitatea și indiferența afectivă – sunt componente pasive, rolul lor fiind acela de a neutraliza inhibiția la trecerea la act. De aceea, aceste componente au rol negativ și de cele mai multe ori comportamentul delincventului este asimilat unui simplu comportament agresiv.

Compatibilitatea delincvenței juvenile cu unele dintre concluziile acestei teorii este destul de evidentă mai ales din punctul de vedere al etichetării

unor anumite comportamente juvenile. Astfel, de cele mai multe ori, starea de agresivitate, care, nu în mod obligatoriu, înseamnă și o încălcare a normelor juridice penale, este echivalentă cu delincvența, în timp ce pentru adulți nu mai regăsim o asemenea etichetare a comportamentului agresiv.

NOTE:

1 Hans Eysenck, Michael Eysenck, *Descifrarea comportamentului uman*, Editura Teora, București, 1995, p. 216.

2 *Ibidem*, p. 217.

3 Daniel Muranyi, *Ghid de bune practici în domeniul asistării minorilor privați de libertate*, Editura Eurobit, Timișoara, 2012, pp. 16-17, 34-35.

4 Paul Ștefănescu, Lazăr Cârjan, *Știință versus Crimă*, Editura Curtea Veche, București, 2001, pp. 88-89.

5 Olof Kinberg, *Probleme fundamentale ale criminologiei*, Copenhaga, 1935, p. 123.

6 Olof Kinberg, *Introducere în criminologie*, Editura Academiei, București, 1989, citat în Rodica Mihaela Stănoiu, *Criminologie*, Tipografia Reclama, Universitatea de Stat din Moldova, 2007, p. 153.

7 Jean Pinatel, *Criminologie et societate represive*, în „Revue de science criminelle et droit penal compare”, 1981, nr. 4, p. 767.

BIBLIOGRAFIE

Eysenck Hans, Eysenck Michael, *Descifrarea comportamentului uman*, Editura Teora, București, 1995.

Kinberg Olof, *Introducere în criminologie*, Editura Academiei, București, 1989, citat în Rodica Mihaela Stănoiu, *Criminologie*, Tipografia Reclama, Universitatea de Stat din Moldova, 2007.

Kinberg Olof, *Probleme fundamentale ale criminologiei*, Copenhaga, 1935.

Muranyi Daniel, *Ghid de bune practici în domeniul asistării minorilor privați de libertate*, Editura Eurobit, Timișoara, 2012.

Oprean Horea, *Criminologie*, Editura Servo-Sat, Arad, 1996.

Pinatel Jean, *Criminologie et societate represive*, în „Revue de science criminelle et droit penal compare”, nr. 4, 1981.

Rădulescu M. Sorin, Banciu Dan, *Introducere în sociologia delincvenței juvenile*, Editura Medicală, București, 1990.

Ștefănescu Paul, Cârjan Lazăr, *Știință versus Crimă*, Editura Curtea Veche, București, 2001.